



O'RTA OSIYO MINTAQASINING TURISTIK SALOHIYATI VA MARKAZLARI

Shoqulova Shaxrina Jasur qizi

3-kurs tabiiy fanlar va agrobiotexnologiya fakulteti

Annotatsiya: O'rta Osiyo qadimdan buyon dunyo geografiyasida o'zining nodir tabiiy va tarixiy joylari, boy madaniyati, betakror an'analari, tabiatining rang-barangligi va ko'hna shaharlarining ulug'vorligi bilan tanilgan bo'lib, bugungi kunda ham bu mintaqa zamonaviy turizm rivojida muhim o'rin egallamoqda. O'rta Osiyo mintaqasi, asosan, O'zbekiston, Qozog'iston, Qirg'iziston, Turkmaniston va Tojikiston kabi davlatlarni o'z ichiga oladi. Bu hududlar nafaqat Markaziy Osiyoning geografik yuragi, balki Buyuk ipak yo'lining o'tgan strategik manzillari sifatida ham muhim tarixiy va madaniy ahamiyat kasb etgan. Mintaqaning turistik salohiyati millionlab yillik tarixiy meros va zamonaviy madaniyat uyg'unligiga asoslangan. Bugungi kunda O'rta Osiyoga tashrif buyuruvchi sayyohlar soni yildan-yilga oshib bormoqda, bu esa davlatlarning xalqaro miqyosdagi hamkorligiga, global sayyohlik bozoriga tezroq integratsiyalashuviga olib kelmoqda.

Kalit so'zlar: O'rta Osiyo, turistik salohiyat, sayyohlik markazlari, tabiiy landshaftlar, tarixiy meros, madaniy turizm, infratuzilma, zamonaviy xizmatlar, ekologik turizm, mintaqaviy hamkorlik.

O'rta Osiyo hududi tabiiy landshaftlarning xilma-xilligi bilan ajralib turadi. Mintaqada g'arbiy dashtlar va keng cho'llar, shimoliy o'rmonlarni eslatuvchi pastoral yaylovlar, janubiy tog'li hududlar, sharqiy vodiylar va aniq suv manbalari mujassamlashgan. Amudaryo va Sirdaryo kabi yirik daryo havzalarining borligi, Qizilqum va Qoraqum kabi keng cho'l hududlari, Pomir va Tyan-Shan tog' tizimalari hududga tabiiy go'zallik, iqlimiy farqlilik va ekologik boylik baxsh etadi. Bunday tabiiy xilma-xillik esa ekoturizm va ekstremal turizmning rivojlanishiga



zamin yaratgan. Ayniqsa, tog‘li hududlarda trekking, alpinizm, chang‘i sporti, baliqchilik, ovchilik va tabiat bilan chambarchas bog‘liq boshqa dam olish turlari anchagina rivojlanmoqda. O‘rta Osiyoning tabiiy salohiyatidan tashqari, uning tarixiy imkoniyatlari va madaniy zaminlari ham turizmdagi asosiy ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Hudud Markaziy Osiyoning o‘ziga xos madaniy madani vohalari sifatida tarix davomida ko‘plab sivilizatsiyalarning beshigi, qadimiy shaharlarning guvohi, ilm va tafakkur markazlarining vujudga kelgan maskani bo‘lib kelgan. Mintaqadagi Samarqand, Buxoro, Xiva, Toshkent, Qashqar, O‘sh, Almaty, Dushanbe, Ashxobod, Bishkek kabi yirik shaharlar o‘zining tarixiy-me‘moriy yodgorliklari, qadimiy obidalar, muqaddas qadamjolar, bozor va madaniy davralari bilan mustahkam sayyohlik markazlari sifatida tanilgan. Qadimdan mintaqada vujudga kelgan buyuk hunarmandchilik, qadimgi yomg‘irli madaniyat markazlari, me‘moriy, adabiy va ilmiy maktablarning shakllanishi, yirik madaniy yodgorlik va arxeologik topilmalar hozirgi kunda ham dunyo sayyohlarini o‘ziga mahliyo etib kelmoqda. Samarqanddagi Registon maydoni, Shahi-Zinda majmuasi, Buxorodagi Poi-Kalon, Ark, Ismoil Somoniy maqbarasi, Xivadagi Ichan-Qal’a, Toshkentdagi Mustaqillik maydoni hamda tarixiy muzeylar — ularning har biri insoniyat tsivilizatsiyasining eng buyuk durdonalari sirasiga kiradi [1].

Har bir mintaqa o‘ziga xos milliy qadriyatlari, urf-odat va an‘analari, o‘zbek, tojik, qirg‘iz, qozoq, turkman millatlarining betakror hayot tarzi, milliy oshxona va an‘anaviy kasb-hunar faoliyati bilan turistlarning e‘tiborini tortadi. O‘rta Osiyo xalqlarining mehmondo‘stligi, tarixiy qadriyatlarga sodiqligi, jonli milliy urf-odatlarini sayyohlarga boy taassurotlar baxsh etadi. Ayniqsa, milliy festival va an‘anaviy xalq bayramlari, mevalarning seroblighi, pishloq va go‘sh t mahsulotlarining tabiiylighi, palov, somsa, lag‘mon, shashlik, mastava kabi taomlar turistlar uchun unutilmas gastronomik sarguzashtlar yaratadi. Mintaqa davlatlari o‘zining boy tarixiy merosini jahon sayyohlariga keng tanitish, zamonaviy infratuzilma yaratish, turizm sohasini rivojlantirish borasida davlat siyosati



darajasida keng ko‘lamli islohotlarni amalga oshirmoqda. Har bir davlatda xalqaro aeroportlar faoliyati kengaytirilmoqda, yo‘lovchi va mehmonxona infratuzilmasi boyitilmoqda, yangi ekskursiya va turistik yo‘nalishlar, interaktiv madaniy dasturlar, zamonaviy rekreatsiya hududlari tashkil qilinmoqda. Mintaqa davlatlari o‘rtasida transport, logistika va vizasiz rejimlarni joriy qilish sayyohlar uchun yanada qulayliklar yaratmoqda [2].

O‘rta Osiyoda rivojlanayotgan turlar va yangi sayyohlik yo‘nalishlari qatorida daraxtzor va vodiylarni aylanib chiqish, cho‘llarni ko‘zdan kechirish, muzlatilgan suv havzalari bo‘ylab sayr qilish, qadimiy yodgorliklarda tarixga sho‘ng‘ish, milliy hunarmandlar bilan uchrashuvlar, xalq bayramlarida ishtirok etish, tog‘li hududlardagi sport tadbirlariga qatnashish, ekstremal sport turlari, jonli folklor dasturlarida qatnashish, tabiiy bog‘larda dam olish, zamonaviy turizm markazlarida mehmon bo‘lish o‘ziga xos urf bo‘lib bormoqda. Har yili ko‘plab xalqaro tadbirlar, forumlar, ko‘rgazmalar, festival va konsert dasturlari tashkillashtiriladi. O‘rta Osiyo davlatlari zamonaviy axborot texnologiyalari, raqamli platformalarni turizm sohasida faol qo‘llab, elektron xizmatlar, sayyohlar uchun interaktiv xaritalar, elektron gidlar, onlayn bronlash tizimlarini keng joriy etmoqda. Barcha bunyodkorlik va rivojlanish ishlari mintaqaning sayyohlik salohiyatini yana-da mustahkamlamoqda. Deyarli barcha yirik shaharlarda zamonaviy ko‘rgazma va konferensiya zallari, kongress markazlari, xalqaro ko‘rgazmalar, zamonaviy savdo va madaniyat majmualari barpo etilmoqda. O‘rta Osiyo atrof-muhit va tabiiy resurslarni muhofaza qilish, miloddan avvalgi davr va o‘rta asr madaniy meros obyektlarini asrab-avaylash, tarixiy obidalarni qayta tiklash borasida ham xalqaro loyihalarda faol ishtirok etadi. YuNESKO va boshqa xalqaro tashkilotlar ko‘magida ko‘plab tarixiy obyektlar restavratsiya qilinmoqda, mintaqaning madaniy va tabiiy yodgorliklari insoniyat taraqqiyotining muhim qismiga aylantirilmoqda. Mintaqadagi muqaddas ziyoratgohlar, oromgohlar, qadamjolar, tarixiy-ma’rifiy muassasalarga bo‘lgan e’tibor yildan-yilga ortmoqda [3].



Shoir va olimlar, ziyoratchilar, tadqiqotchilar, sayyohlar hamda madaniyat arboblari uchun O'rta Osiyoning boy tarixi, qadimiy yozma manbalari, asar va yodgorliklari, ko'hna madaniy maktablari, qadimiy arxeologik qazilmalar hududning sayyohlik salohiyatisini yuksaltiruvchi muhim omillardan hisoblanadi. Mintaqada maxsus ilmiy-ekspeditionlar, etnografik yodgorliklarni o'rganish, mahalliy kutubxona va arxivlarga tashrif buyurish ham keng rivojlanmoqda. Hududda ekologik va sport turizmidan tashqari, sog'lomlashtirish, dam olish va sanator-kurort xizmatlari ham rivojlantirilmoqda. Tog'li hududlarning toza havosi, mineral suv manbalari, baland tog' o'rmon va yaylovlari, ko'llar va daryo havzalari, dam olish va davolanish maskanlariga ham sayyohlar birdek talpinmoqda. Zamonaviy sport komplekslari, oromgohlar, iqlimiy kurort va spa-markazlar hududga yangi turlarni jalb etmoqda [4].

O'zbekiston, Qozog'iston, Qirg'iziston, Turkmaniston va Tojikistonda sayyohlarga zamonaviy sharoitlarda dam olish bilan birga, milliy ekoturizm, agroturizm, etnik-turizm imkoniyatlari va xalq urf-odatlarini, tabiat inshootlari, vodiy va tog'lar boyligidan bahramand bo'lish imkonini beradi. Mintaqadagi tarixiy markazlar hududda milliy madaniyat o'zagini shakllantiruvchi asosiy o'choqlardir. Ayniqsa, Samarqand, Buxoro, Xiva, Toshkent, Turkiston, Ashxobod, Dushanbe, Bishkek kabi markazlar milliy va xalqaro e'tibor markaziga aylanib, mintaqaning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida asosiy rol o'ynayapti. Mintaqada zamonaviy aeroport va temir yo'l infratuzilmasi, mahalliy va xalqaro transport tarmoqlari rivojlanayotganligi turizmning sezilarli o'sishiga sabab bo'lmoqda. Shuningdek, yoshlar turizmi, oilaviy va ta'lim turizmi, ilmiy va biznes turizmi, diniy va gastronomik turizm sohalari rivojlanyapti. Har bir davlat o'zining turizm salohiyatini jahon standartlariga mos ravishda taraqqiy ettirish, xalqaro hamkorlikni kengaytirish, sayyohlar xavfsizligini ta'minlash uchun zarur mexanizmlar, qonunchilik asoslari va innovatsion yondashuvlarni joriy qilmoqda. Tabiiy landshaft, tarixiy va madaniy salohiyat, xalqaro turizm bozoridagi ishtirok,



zamonaviy infratuzilma va raqamli xizmatlar, yoshlar va oilaviy turizmi, tashqi investitsiyalar va mahalliy aholi bandligi mintaqqa iqtisodiyotida turizmning asosiy oʻrnini belgilab bormoqda. Turizm infrastrukturasiga kiritilayotgan investitsiyalar, xalqaro brendlarning jalb qilinishi, yangi aviayoʻnalish va havo limanlar ochilishi, zamonaviy temiryoʻl tarmoqlari, avtomobil yoʻllari, mehmonxona, restoran va dam olish markazlarining koʻpayishi Oʻrta Osiyoni nafaqat mintaqaviy, balki global sayyohlik markazlariga aylantirishga xizmat qiladi [5].

Xulosa

Oʻrta Osiyo mintaqasi tabiiy landshaftlar, muqaddas va tarixiy maskanlar, boy milliy madaniyat, zamonaviy infratuzilma va xizmat koʻrsatish sifati, xalqaro hamkorlik, raqamli axborot texnologiyalari doirasida yetakchi oʻrinlarni egallayotgan zamonaviy turizm markazlaridan biriga aylanmoqda. Mintaqa davlatlari oʻz tarixiy-madaniy boyligini asrash, zamonaviy turizm infratuzilmasini rivojlantirish, xalqaro sayyohlarni jalb etish yoʻlida koʻplab yutuqlarga erishmoqda. Oʻrta Osiyo turizmi bugungi kun talablari doirasida oʻz mavqeini mustahkamlab, eng yirik sayyohlik markazlaridan biri sifatida oʻz kelajagini belgilab oldi. Hudud tarixiy-madaniy meros, tabiiy xilma-xillik va zamonaviy infratuzilmaning uygʻunligi, xalqaro hamkorlik, innovatsion texnologiyalar asosida jahon turizm sohasida barqaror va raqobatbardosh oʻringa ega boʻlib bormoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva G. “Oʻrta Osiyo davlatlari turizm salohiyati va rivojlanish istiqbollari”, Toshkent: Fan, 2020.
2. Safarov O., “Turizm va uning Oʻzbekiston iqtisodiyotidagi roli”, Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
3. “Markaziy Osiyo turistik markazlari va milliy rivojlanish strategiyalari”, Qozogʻiston Davlat universiteti nashriyoti, 2019.
4. Samarqand – qadimiy sivilizatsiya oʻchogʻi. Ilmiy toʻplam. Samarqand, 2022.



5. Karimov S., “O‘zbekistonda zamonaviy turizm infratuzilmasi”, Toshkent, 2021.
6. Yakubov A. “Hududlarda ekologik turizm va uning istiqbollari”, Buxoro, 2020.
7. UNESCO World Heritage in Central Asia. Paris: UNESCO Publ., 2018.
8. “Ipak yo‘li va zamonaviy turizm”, Tashkent: Uzbekiston, 2019.
9. Sokolov V. “Central Asia: Past and Present in Tourism”, Moscow, 20